

Agresszió az iskolákban

Műhelyszerűen funkcionáló iskola

A Fővárosi Pedagógiai és Pályaválasztási Tanácsadó Intézet (FPPTI) feladatul tűzte maga elé, hogy az idei fővárosi pedagógiai napok keretén belül bemutassa az iskolai agresszió valódi hátterét, eloszlassa a téveszméket, valamint konkrét eseteket feldolgozó műhelyekben, bevált módszerek prezentációjával az iskolavezetőknek és a pedagógusoknak jól hasznosítható segítséget nyújtson ez irányú problémáik kezelésében. Április elsején a Független Pedagógiai Intézetben szervezett tanácskozáson alternatív oktatási intézmények vezetői számoltak be arról, hogy milyen módszerekkel sikerül kezelniük az iskolai erőszakot; az eseményen előadást tartott John Emese, a Fővárosi Közgyűlés oktatási bizottságának vezetője is.

John Emese véleménye szerint a konfliktusokat, az agresszivitást csökkentő módszerek gyakran az alternatív iskolákból érkeznek. Elmondta, hogy az iskolai erőszak nem új keletű dolog, arra az utóbbi időben inkább a média irányította rá a figyelmet, az agresszív cselekmények tehát nem hirtelen szaporodtak el, hanem egyszer csak a fókuszba kerültek.

A Blaha Lujza téri eset vagy a tavaly nyáron a Moszkva téren randalírozó galerik kapcsán kifejtette, hogy míg az osztályteremben általában visszafogottak a gyerekek, az utcán, néhány sarokra az iskolától kiteljesedik a brutalitás. Ez már-már elfogadott dolognak számít, sokszor – ha nem folyik vér – meg sem beszélnek a tanárok a diákokkal, hogy mi történt.

– Sokan mondták nekünk is, hogy ne foglalkozzunk ezzel, hiszen nem XXI. századi jelenségről van szó, ez mindig is így volt, mindig is elkülönültek a tettesek s az áldozatok az iskolán belül is, továbbá az intézmények jelentős részében tapasztalható az agresszió, amely a diáki lét velejárója. Sokan tehát ugyanúgy becsukják a szemüket, mint ahogy a családon belüli erőszak esetében is teszik.

A statisztikák szerint évente 15 ezer olyan gyermekbántalmazás történik az országban, amely egészségügyi szakember elé kerül (ennél tehát a valóságban minden bizonnyal sokkal több bántalmazás lehet), a családon belüli erőszakkal való találkozásokor az emberek sokszor elfordítják a fejüket, mondván: a szülő dolga.

John Emese hangsúlyozta, hogy az iskolai erőszak elemzésekor nemcsak az elkövetőkre, hanem az áldozatokra is oda kell figyelni.

– Mi úgy gondoltuk, hogy ezt a problémát nem lehet a szőnyeg alá söpörni, ezért januárban szakértői csoportot alakítottunk, amelybe olyan gyermekpszichológusokat vontunk be, mint Ranschburg Jenő vagy Vekerdy Tamás, együttműködünk a háttérintézményekkel, valamint az iskolákkal, a program koordinálását pedig az FPPTI-re bíztuk.

Mint elmondta, 1800 diák bevonásával vizsgálatot végeztek az erőszakról, de a helyzetértékelés (háttéranyagok, külföldi példák, a különböző kutatási eredmények elemzése) mellett elhatározták, hogy a főváros akciótervet dolgoz ki a problémára. Az iskolákon belül kidolgozzák a megfelelő konfliktuskezelési, mediációs technikákat, az iskolán kívül pedig a közterületeken, gócpontokon igyekeznek felszámolni az agressziót.

– Elbizonytalanodó, egyszersmind újraépülő társadalomban élünk – mondta Horn György, az Alternatív Közgazdasági Gimnázium igazgatója, az Alapítványi és Magániskolák Egyesületének az elnöke. – A katonai módszerekkel kiépített iskolahálózat az elmúlt években, évtizedekben megváltozott, de a pozitív változásokat a szereplők mégis sokszor tragikusan élik meg.

Ugyanakkor az iskoláknak és a fenntartóknak még mindig megvan az az elvárásrendszere, amely szerint a gyerekek legyenek olyanok, amilyenek mi akarjuk őket látni, az a jó, ha nincsenek problémák az iskolában.

Horn György szerint a rendszerváltozás szétverte az egységes rendszereket, de most a problémákat úgy akarják megoldani, hogy újra egységesíteni szeretnének, „rendet akarnak csinálni”. A politika centralizál, és újabb meg újabb feladatokat visz be az iskolába, anélkül, hogy megfelelő forrásokat állítana mögójük. A beszűkülő anyagi lehetőségek mellett várják el az iskoláktól, hogy az agressziót is kezeljék.

– Míg a politika akcióterveket készít (igaz, az mindenképpen pozitív, hogy ebbe a munkába bevonja a szakmai és civil szervezeteket), az iskolának nincs más megoldása, mint hogy kimenekül a probléma elől. Ugyanis az átlagos, normális iskolának az agresszió kezelésére nincsen semmilyen eszköze. Véleményem szerint az alternatív iskola lehet jó megoldás. Az ide érkező tanárok az alternatív kezdeményezések zászlóvivőinek, a pedagógia undergroundjának érezték magukat. Műhelyszerűen funkcionáló, a pedagógiai együttműködésre épülő iskolákat építettek fel.

Az intézményekben a differenciált személyiségfelfogásra, az összehangolt nevelésfilozófiára, a motivációra helyezik a hangsúlyt, és kiterjesztik az iskola funkcióját. Általában az alternatív iskolákban is azt tapasztaltam, hogy ezekben az intézményekben nincs agresszivitás, még olyan sem, mint A Pál utcai fiúkban. Igaz, kérdés, hogy a centralizált oktatási rendszer képes-e átvenni az alternatív iskolák módszereit – vélekedett Horn György.

Kerényi Mária, a Zöld Kakas Líceum igazgatója egyetértett Horn Györggyel. A líceumról elmondta, az intézmény tíz évvel ezelőtt azzal a céllal jött létre, hogy a jobb sorsra érdemes, de a hagyományos középiskolákban, gimnáziumokban sikertelen diákokon segítsen. A pedagógusok állandó teammunkában működnek együtt, több tanár is foglalkozik egy diákkal, rendszeresen megbeszélik a tapasztalataikat.

Minden diáknak van egy olyan felnőtt tanító párja, aki a gyerekeknek nemcsak az iskolai, hanem a teljes életét igyekszik figyelemmel kísérni. Ez a fajta mintaadó kapcsolat a mai diákok életéből sokszor hiányzik. Talán ennek a szemléletnek is köszönhető, hogy az erőszak legdurvább formáival nem is nagyon találkozunk, hiszen a folyamat nem jut el odáig.

– A technikáink és módszereink csak akkor működtethetők, ha megvan a megfelelő közeg, amelyben ismeri egymást a tanár és a diák, véleményem szerint ekkor nem is kerülhetnek olyan helyzetbe, hogy nagyon elszabaduljanak az indulatok. Feszültségek természetesen létrejöhetnek, létre is jönnek, de azokat normálisan kezelik. Mi ezt a kezelést restauratív technikának hívjuk: ha megbomlik a harmónia, állítsd helyre, vagy inkább építsd újra magasabb szinten, hogy jobban működjön – mondta Kerényi Mária.

– A diákok sokszor annyira megalázottnak, kiszolgáltatottnak érzik magukat, mint Örkény novellájában az őr, aki végül lelövi az őt Schillerről faggató rabot. Az agresszivitás tehát sokszor egy végső, kétségbeesett reakció a részükről – mondta Nagy Ilona, a Közgazdasági Politechnikum koordinátora. Ez a titulus ugyan nagyjából az igazgatóhelyettesi rangnak felel meg, ám Nagy Ilona hangsúlyozta, igyekeznek kerülni minden utasításra, parancsolásra, főnökségre vonatkozó elnevezést.

Elmondta, ebben a hatévnyolcos középiskolában sem jellemző az agresszivitás, mégpedig azért nem, mert a közeg otthonos, a gyerekeknek szabad mozgásterük van, az iskolai szereplők között partneri viszonyt alakítottak ki (jó példa erre, hogy mindenki mindenkit a keresztnévén szólít), a kapcsolatokban a személyesség és a kitüntetett figyelem a meghatározó. Mindezt nem könnyű kialakítani és fenntartani az erőforrások szűkössége, a fizikai adottságok és a kommunikációs csatornák sokfélesége miatt.

Néhány konfliktus azonban a Közgazdasági Politechnikumban is adódott.

Az egyik esetben a diák úgy érezte, hogy a tanár előítéletes, és nem támogatja őt megfelelő mértékben. A tanár viszont meg volt győződve arról, hogy a diák lusta, nem akar tanulni. A helyzet igazi konfliktussá érett. A problémát úgy kezelték, hogy minden érintett féllel leültek beszélgetni, közös tervet készítettek. Megfigyelték, értékelték a helyzetet (például óralátogatással), tanácsot adtak a szülőknek (ennek során derült ki, hogy a gyereknél valóban vannak tanulási problémák). Az eredmény az lett, hogy a problémás diákra a tanár ma már jobban odafigyel, ő pedig jobban tanul, és még a osztályközösségbe is sikerült valamennyire beilleszkednie.

Egy másik esetben a diákok egy csoportja került szembe az iskolával. Az eset háttérében az állt, hogy a tanárok elkezdték „üldözni” a dohányzó diákokat, akiknek egy „radikálisabb” csoportja végül az egyik fiúvécébe menekült. Itt azonban sok problémájuk volt a nem dohányzókkal, akik szerették volna elvégezni a dolgukat, ám ez gyakorlatilag lehetetlen volt, hiszen ezek a fiúk a mellékhelyiséget egyfajta klubként használták.

Amikor a helyzet kritikussá vált, a csoport szétverte, eldugasztotta a vécéket, az iskolát majdnem elöntötte a víz.

Az ilyen eseteket egy igen egyedi módszerrel, az iskolabíróság „intézményével” szokták kezelni. A három tagú testületben egy tanár, egy diák és egy szülő vesz részt. A bíróság ülései általában nyilvánosak, a „vádlottak” is kifejtetik álláspontjukat, sőt, az iskolabíróság döntéseit meg is lehet fellebbezni. A vévét szétverő fiatalokról is az iskolabíróság döntött, első fokon kizárta őket, de érdekes módon csak az egyikük fellebbezett az ítélet ellen, ő maradhatott is az iskolában.

Arra is volt példa, hogy egy mentális problémával küzdő diákot a tanárok, szülők segítségével öt év kitartó munkájával sikerült a tünetmentes, teljes gyógyuláshoz hozzásegíteni, jelenleg egyetemre jár. Nagy Ilona hozzátette, hogy ezek a módszerek rendkívüli idő- és energiaigényes vállalkozások.

-Bez-

Köznevelés 64. évfolyam 16-17. szám (2008. 04. 25.)